

ČLÁNKY KREŠŤANSKÉHO UČENIA

ktoré sme mali predložiť cirkevnému snemu v Mantue
alebo kdekoľvek inde by sa bol zišiel, o tom, čo by sme mohli prijať
alebo čoho sa vzdať a čoho nie.

Napísal Dr. Martin Luther
roku 1537

Šmalkaldské články

Predhovor

Dr. Martina Luthera

Keďže pápež Pavel III. zvolal cirkevný snem minulého roku na svätodušné sviatky do Mantuy, no hneď ho aj z Mantuy preložil, takže sa stále ešte nevie, kam ho chce alebo môže zvolať, a keďže sme sa museli pripraviť, že nás alebo pozvú na cirkevný snem, alebo aj nepozvaných odsúdia, poverili ma zostavením a zozbieraním článkov nášho učenia. A to preto, aby sa vedelo, keby prišlo o nich rokovať, v čom a pokiaľ by sme ustúpili alebo mohli ustúpiť pápežom a pri ktorých článkoch by sme museli a chceli vytrvať a zostať až do konca.

Preto som zostavil a odovzdal našim tieto články. Naši ich prijali, jednomyselne schválili a rozhodli: ak by sa pápež a jeho prívrženci predsa odhodlali, čo by bolo ich povinnosťou, znova zvolať úprimne, bezo ľsti a podvodu, vážne a pravdivo naozaj slobodný cirkevný snem, predložiť ich snemu ako vyznanie našej viery. Ale rímska kúria sa veľmi bojí aj kresťanského aj slobodného cirkevného snemu a hanebne uteká pred svetlom, takže už ani jej stúpenci nedúfajú, že by dakedy strpela slobodný cirkevný snem, tým menej, že by ho sama zvolala. Na tom sa právom už aj spomedzi nich mnohí veľmi urážajú a toto ťažko nesú, lebo spoznali, že pápež by radšej videl celé kresťanstvo zničené a všetky duše zatratené, ako by seba a svojich čo aj len trochu dovolil zreformovať a svoje tyranstvo obmedziť.

Tieto články som aj preto vydal tlačou, aby budúce pokolenia, ak by som zomrel ešte pred zvolaním snemu, (čo sa asi aj stane, lebo zloduchovia utekajúci pred svetlom a obávajúci sa dňa všemožne sa usilujú odložiť cirkevný snem a ho prekaziť), aby teda budúce pokolenia mali moje svedectvo a vyznanie okrem toho, ktoré som už predtým vydal, pri ktorom som až dosiaľ zotrval a s Božou pomocou aj naďalej zotrvať chcem. Ved' čo povedať na to? Ako sa žalovať? Ešte žijem; denne píšem, kážem, čítam; a hľa, nielen zlomyseľní ľudia spomedzi protivníkov, ale aj falošní bratia, ktorí sa medzi nás počítajú, opovážili sa použiť moje spisy a moje učenie priamo proti mne. Robia to pred mojimi očami a ušami, hoci dobre vedia, že ináč učím, usilujú sa zakrývať svoj jed mojou prácou a zavádzať úbohých ľudí mojím menom. Čo budú robiť potom, po mojej smrti?

Mal by som na všetko náležite odpovedať, kým ešte žijem. Ale či ja sám môžem zapchať papule všetkým diablom? Najmä tým, (hoci sú všetky jedovaté), ktorí ani nedbajú ani si nevšímajú, čo píšem, len sa všemožne usilujú čo najškodlivejšie prevrátiť a prekrútiť naše slová do poslednej litierky. Nech im diabol alebo Boží hnev odpovie, ako si zasluhujú. Často myslím na dobrého Gersona, ktorý pochybuje, či možno niečo dobrého napísať a uverejniť. Ak to nerobíš, zanedbá sa mnoho duší, ktoré by bolo možné zachrániť. Ale ak to robíš, hneď máš proti sebe diabla s premnohými jedovatými, zlými papuľami, čo všetko jedom nakazia a prevrátia, len aby zmarili dobrý účinok. Čo z toho majú, vidí každý. Lebo čo ako hanebne na nás luhali a klamstvom sa usilovali ľudí si pri sebe udržať, Boh stále konal svoje dielo, ich rady stále umenšoval a naše rozmnožoval. A tak sú v hanbe i v nej zostanú aj so svojím klamstvom.

Rozpoviem túto príhodu: Bol tu, vo Wittenbergu, doktor z Francie, ktorý nám otvorene povedal, že jeho kráľ je svätosväte presvedčený, že nemáme cirkev, vrchnosť, manželstvo, ale že žijeme spolu ako dobytok a že si u nás každý robí, čo chce. Nuž, predstav si, ako budú hládieť na nás v onen deň pred Kristovou súdnou stolicou tí, ktorí svojimi spismi takúto podlú lož rozširovali o nás ako čiru pravdu pred kráľom a po iných krajinách. Nepochybujem, že si budú musieť vypočúť Jeho rozsudok. Bože, obráťže tých, ktorý sa dajú obrátiť, aby sa kajali; ostatným však naveky bude beda.

Avšak aby som sa vrátil k veci: vskutku rád by som sa dožil pravého cirkevného snemu, lebo tým by sa pomohlo mnohým veciam i ľuďom. Nie akoby sme ho my potrebovali. Ved' naše cirkvi sú teraz z Božej milosti tak osvietené a opatrené čistým slovom Božím a pravým prislúhovaním sviatostí, známosťou povinností všetkých stavov a pravých skutkov, že my

nepotrebujeme cirkevný snem a od cirkevného snemu v týchto veciach ani nič lepšieho nemôžeme čakať; ale preto si ho žiadame, lebo vidíme, že v ich biskupstvách mnohé fary sú prázdne a pusté, až srdce žiaľom puká. A ani biskup, ani kanonik sa nestará, ako tí úbohí ľudia, za ktorých Kristus tiež umrel, žijú alebo umierajú, keďže Ho nemôžu počuť, keď sa im prihovára ako pravý Pastier svojim ovciam. Zdesenie a hrôza ma chytá, žeby sám Kristus mohol raz zvolať snem anjelov proti Nemecku, čo by nás všetkých dočista vykorenil ako Sodomu a Gomoru, že si tak zločinne zahrávame s cirkevným snemom.

Okrem týchto dôležitých cirkevných vecí bolo by treba všeličo napraviť aj vo svetskom stave, ako napr. roztržky medzi kniežatami a stavmi; úžera a lakomstvo sa rozširujú ako záplava a stali sa právom. Rozpustilosť, nemravnosť, márnivosť v obliekaní i hodovaní, v hrách, v nádhere ruka v ruke s rozličnými necnosťami a nešľachetnosťami, neposlušnosť poddaných, čelade a robotníkov, podvody remeselníkov ba aj roľníkov, klam a podvod v kupovaní a predávaní (kto by to všetko mohol vypočítať?). Toto všetko sa tak rozmohlo, že to nenapraví ani desať cirkevných a dvadsať ríšskych snemov, Keby sa na cirkevnom sneme rokovalo len o týchto hlavných nedostatkoch duchovného a svetského stavu, ktoré sú proti Bohu, mali by sme plné ruky práce, takže by sa zabudlo na detské taľafatky a bláznovstvá o dlhých kabátoch, veľkých lysinách, širokých opaskoch, o biskupských a kardinálskych klobúkoch a paliciach a podobných hlúpostiach. Keby sme najprv vyriešili otázky Božieho zákona a prikázania v duchovnom a svetskom stave, ostalo by nám ešte dosť času na reformovanie pokrmmov, oblekov, lysín a kutní. Ale ak budeme požíerať ťavu a cediť komárov, brvno obchádzať a vyberať smietky, môžeme sa uspokojiť aj s pápežským cirkevným snemom.

Preto som zostavil stručne niekoľko článkov, veď aj tak máme od Boha toľko prikázaní pre cirkev, stavy, domácnosť, že ich nikdy nebudeme môcť zachovávať. Na čo by nám teda boli nové dekréty a ustanovenia cirkevného snemu, ak by si nik nevšimol a nezachoval hlavné články, ktoré Boh prikazuje? Ako by si Boh musel vážiť naše daromnice preto, že šliapeme po Jeho najprednejších prikázaniach. Avšak naše hriechy nás tlačia a odlučujú od Božej milosti; a ani sa len nekajáme, ale sa snažíme obraňovať všetku ohavnosť. Ach, milý Pane Ježiši Kriste, snemuj Ty sám nad nami a vyslobod' svojich svojím slávnym príchodom. Od pápeža a od jeho prívržencov nemožno nič očakávať. Nechcú Ťa, a preto pomôž nám, úbohým a biednym ktorí k Tebe voláme a úpieme, úprimne Ťa hľadáme, podľa milosti, ktorú si nám dal svojím Svätým Duchom, ktorý s Tebou a s Otcom žije a kraluje naveky požehnaný. Amen.

Prvá čiastka.

Hlavné články o Božskej velebnosti.

1. Otec, Syn a Duch Svätý, v jednej Božskej bytosti a prirodzenosti tri rozdielne osoby, je jeden jediný Boh, ktorý stvoril nebo a zem.
2. Otec od nikoho, Syn je od Otca splodený, Duch Svätý pochádza od Otca i od Syna.
3. Nie Otec ani Duch, ale Syn sa stal človekom.
4. Syn sa stal človekom tak, že bol počatý Duchom Svätým, bez muža, a narodil sa z čistej, svätej panny Márie, potom trpel, umrel, pochovali Ho, zostúpil do pekla, vstal z mŕtvych, vstúpil na nebo, sedí na pravici Božej, príde súdiť živých i mŕtvych atď., ako učí Vierovyznanie apoštolov, sv. Atanázia a Malý katechizmus.

O týchto článkoch nieto hádok ani sporov, pretože ich obe strany veríme a vyznávame. Teraz sa o nich netreba šíriť.

Druhá čiastka.

Články, ktoré hovoria o úrade a diele Ježiša Krista, čiže o našom vykúpení.

Toto je prvý a hlavný článok:

1. Že Ježiš Kristus, náš Boh a Pán, umrel za naše hriechy a vstal z mŕtvych pre naše ospravedlnenie (Rím. 4, 25n), a len On je „Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta" (Ján 1,29); a „Hospodin uvalil na Neho viny všetkých nás" (Izaiáš 53, 6); a ďalej: „Všetci totiž zhrešili a nemajú slávy Božej, ale ospravedlnení bývajú zdarma z Jeho milosti, skrze vykúpenia v Kristu Ježiši... v Jeho krvi" atď. (Rím. 3, 23-25).

Keďže toto sa má veriť a nemôžeme to dosiahnuť a nadobudnúť ani skutkami ani zákonom ani zásluhami, je jasné a isté, že jedine takáto viera nás ospravedľňuje, ako hovorí sv. Pavel: „Lebo tak veríme, že človek ospravedlnený býva vierou bez skutkov zákona" (Rím. 3, 28), tiež: „Aby On bol spravodlivý a ospravedlnil toho, kto verí v Ježiša" (v. 26.).

Od tohto článku sa nemôžeme odkloniť ani ustúpiť i keby sa nebesá mali zrútiť, i zem a všetko, čo je pominuteľné; „lebo nebolo dané pre ľudí iné meno pod nebom, v ktorom by sme mali dôjsť spasenia," hovorí sv. Peter (Skut. ap. 4,12); a „ranami Jeho sa nám dostalo uzdravenia" (Izaiáš 53, 5). Na tomto článku sa zakladá všetko, čo učíme proti pápežovi, diablove a svetu a čím žijeme. Preto musíme si byť v ňom istí a bez pochybností. Lebo ináč by sme všetko stratili a víťazstvo a právo nad nami by dosiahol pápež, diabol a všetci naši protivníci.

Druhý článok.

O omši.

Že v pápežstve najväčšou a najstrašnejšou ohavnosťou je omša, pretože priamo a úplne odporuje hlavnému článku; a predsa ju nado všetky ostatné pápežské modlárstva vyvyšujú a vyzdobujú. Učia totiž, že táto omšová obeť alebo služba, i keby ju prislúchoval nehodný človek, vyslobodzuje ľudí z hriechov a to i v tomto živote i potom v očistci; avšak toto predsa môže i musí vykonať jedine Baránok Boží, ako sme už povedali. Ani od toho článku sa nemožno odkloniť ani ustúpiť, pretože to nedovoľuje prvý článok.

Keby sme však mali dočinenia s rozumnejšími pápežencami, mohli by sme hovoriť s nimi priateľskejším spôsobom takto:

1. Prečo vám tak veľmi záleží na omši? Ved' je to číry ľudský výmysel, ktorý Boh nenariadil. A všetky výmysly môžeme odmietnuť, ako hovorí Kristus: „Nadarmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia" (Mat. 15, 9).

2. Potom je to neužitočná vec, ktorú možno zanechať bez hriechu a nebezpečenstva.

3. Po tretie; sviatosť možno prijať omnoho lepšie a spasiteľnejšie (ba jedine spasiteľnej podľa Kristovho ustanovenia. Prečo teda hnať svet do utrpenia a biedy kvôli neužitočným a vymysleným veciam, bez ktorých by bolo lepšie na svete a svet by bol šťastnejší?

Nech ľuďom verejne káže, že omšu ako ľudský vynález možno zanechať bez hriechu; že nik nebude zatratený za to, že ju nezachováva; ba práve naopak, že bez nej lepším spôsobom môže byť spasený. A tak omša sama od seba padne, a to nielen u nerozumných ľudí, ale aj vo všetkých pobožných, kresťanských, rozumných a bohabojných srdciach. A to tým viac, keď počujú, že omša je vec škodlivá, vymyslená a vynájdená bez Božieho slova a Božej vôle.

4. Po štvrté; keďže v dôsledku predávania a kupovania omši v celom svete povstalo veľa nevýslovných zneužití, bolo by užitočnejšie zavrhnúť omšu, čo aj len preto, aby sa zneužívania odstránili i keby omše samy v sebe mali aj čosi dobrého a užitočného. No keďže je omša úplne

nepotrebná, neužitočná a škodlivá a keďže bez nej možno všetko dosiahnuť lepším, užitočnejším a istejším spôsobom, tým skôr ju treba zavrhnúť, aby sa naveky zabránilo zneužitiam.

5. Po piate. Keďže omša nič iné nie je a ani nemôže byť (ako o tom svedčí kánon a všetky knihy) iba ľudský skutok (vykonaný aj nešľachetníkmi), ktorým sa človek sám, prípadne i s inými snaží dosiahnuť a zaslúžiť si zmierenie s Bohom, odpustenie hriechov a milosť (lebo takto sa o nej zamýšľa, i keď v tom najlepšom zmysle - načože by ináč bola?), preto ju treba zavrhnúť a zrušiť; lebo sa priamo protiví hlavnému článku, učiacemu, že naše hriechy nesníma omšový služobník, ale Baránok Boží a Syn Boží.

A ak by niekto na ospravedlnenie namietol, že si ju sám sebe chce prisluhovať na prehĺbenie zbožnosti, sotva to myslí vážne; lebo keby chcel vážne prijímať, môže to robiť bezpečne a najlepšie v sviatosti prisluhovanej podľa Kristovho ustanovenia. Ale prisluhovať si sám sebe je ľudský nápad a je to neisté a neužitočné a kto to robí, nevie, čo robí bez Božieho slova a podľa falošného ľudského nápadu a výmyslu. A ani to nie je správne (i keby bolo pri tom všetko v poriadku), keď niekto spoločnú sviatosť cirkvi chce požívať podľa svojej vlastnej náboženskej potreby a prislúžil by si ju ľubovoľne bez slova Božieho a bez cirkevného zhromaždenia.

Tento článok o omši bude iste najzávažnejším bodom cirkevného snemu; lebo i keby nám vo všetkých ostatných článkoch ustúpili, v tom nám nemôžu ustúpiť, ako sa Campegi vyslovil v Augsburgu: „Radšej sa dám na kusy roztrhať, akoby som ustúpil od omše“. Ja zas, s Božou pomocou, radšej sa dám na prach rozdrviť, akoby som omšového sluhu, dobrého či zlého, i s jeho výkonom pokladal za rovného môjmu Spasiteľovi Ježišovi Kristovi, alebo ho staval ešte nad Neho. A tak sme i zostaneme naveky rozdelení a proti sebe. Dobre vedia, že keby padla omša, padlo by aj pápežstvo. Keby mohli radšej by nás všetkých pobili, ako by toto dopustili.

Okrem toho tento dračí chvost, totiž omša, splodil mnoho hávede, otravy a rozličnej modloslužby.

Ponajprv; Očistec. Tu máme zádušné omše, virgílie, omše na siedmy deň, na tridsiaty, ročné omše, zádušnice, zborové týždne, dušičky, kúpeľ duší a iné im podobné nespočetné výmysly súvisiace s očistcom. Tu sa omša užíva len a len pre mŕtvych, hoci Kristus ustanovil sviatosť len pre živých. Preto očistec s celou jeho nádherou, službou a kramárčením načim pokladať za číre diabolské strašidlo; protiví sa aj hlavnému článku, učiacemu, že jedine Kristus môže spasiť ľudské duše a nijaký ľudský skutok. A okrem toho, o mŕtvych nám Boh nič neprikázal; preto toto možno jednoducho zanechať i keby nebolo bludom a modloslužbou.

Pápeženci sa odvolávajú na Augustína a na niektorých Otcov, ktorí vraj písali o očistci, Myslia si, že nevidíme, kam a na čo cieľia. Sv. Augustín nenapísal, že je očistec a v Písme svätom niet miesta, ktoré by ho oprávňovalo tak písať. Nevyjadril sa jasne, či je a či nie je. Hovorí len, že jeho matka si žiadala, aby si spomenul na ňu pri oltári alebo pri sviatosti. Toto bolo teda len ľudskou predstavou niektorých jednotlivcov, ktorý týmto neustanovili nijaký článok viery (čo môže urobiť iba Boh). Ale naši milí pápeženci využili túto ľudskú výpoveď na to, že sa musí veriť ich hanebnému, rúhavému, zlorečenému jarmočnickému so zádušnými omšami, obeťami na očistec, atď. Z Augustína to nemôžu dokázať. Keď sa zrieknu jarmočnických zádušných omší očistcových, o ktorých sa Augustínovi ani nesnívalo, potom sa budeme hádať s nimi, či treba brať ohľad na Augustínove slová, ktoré nie sú podložené výpoveďami Písma svätého, a tak teda, či si pri sviatosti treba pripomínať mŕtvych. Nemožno zo skutkov alebo slov svätých tvoriť články viery. Ved' potom by článkom viery musel byť aj ich pokrm, oblek, príbytky, ako to aj robili pri relikviách. Z toho nasleduje, že len Božie slovo môže tvoriť články viery a nikto iný, ani anjel.

Po druhé; z toho ďalej vyplynulo, že zlí duchovia stvárajú nezbedy, že sa zjavujú v podobe duší zomrelých a s nevýslovnými lžami a chytráctvom sa dožadujú omší, virgílií, púti a rozličných almužien. Všetko toto sme museli prijímať za články viery a podľa toho žiť a pápež potvrdzoval aj toto ako aj omšu a všetky ohavnosti. Ani v tomto sa nemôžeme odkloniť ani ustúpiť.

Po tretie: Púte. Aj tu vyhľadávali omše, odpustenie hriechov a Božiu milosť; lebo omša opanovala všetko. Ale teraz už bezpečne vieme, že slovo Božie neprikazuje nijaké púte a ani nie sú

potrebné, pretože všetko, čo sa púťami malo dosiahnuť, môže sa dosiahnuť omnoho ľahšie. A tak sa ich môžeme vzdať bez toho, aby sme tým hrešili a si uškodili. Prečo by sme mali opúšťať svojho domáceho farára, slovo Božie, manželku, deti atď., čo všetko potrebujeme a je nám prikázané a hnať sa za zbytočnými, neistými, škodlivými, diabolskými bludičkami? Akoby sám diabol bol posadol pápeža, že toto schválil a potvrdil, aby ľudia v čím väčšom počte odpadli od Krista a spoliehali sa na vlastné skutky. A čo je pritom najhoršie, aby zotrvali v povere napriek tomu, že je to samo v sebe nielen nepotrebná, neprikázaná, neradná, nejasná, ale zrovna škodlivá vec. Preto sa ani v tomto nemôžeme odkloniť ani ustúpiť.

Po štvrté; Bratstvá. Kláštory, totiž základiny a vikariáty si písomne zabezpečili a oznámili ako právoplatnú kúpu všetky omše, dobré skutky atď. aj za živých aj za mŕtvych. Toto je nielen číry ľudský výmysel, úplne zbytočný a neprikázaný, ale sa protiví aj hlavnému článku o vykúpení: preto to vôbec nesmieme strpieť.

Po piate; Pozostatky svätých, s ktorými sú spojené mnohé zjavné klamstvá a podvody so psími a konskými kosťami, z čoho sa aj sám diabol smeje, čo sa už dávno malo odsúdiť už aj preto, že nemajú za sebou slovo Božie, a ktoré nie sú ani prikázané ani odporúčané, ale sú úplne neužitočné a zbytočné. Najhoršie však pritom je, že vraj dávajú odpustky a odpustenie hriechov tak, ako nejaký dobrý skutok a služby Božie, ako omša, atď.

Po šieste; Sem patria milé odpustky, a to za živých aj mŕtvych (prirodzene za peniaze), v ktorých odporný Judáš, čiže pápež, predáva Kristove zásluhy spolu s prebytočnými zásluhami všetkých svätých a celej cirkvi atď. Nič z toho nemožno strpieť, lebo je to nielen bez Božieho slova, nepotrebné, neprikázané, ale sa protiví aj hlavnému článku. Veď Kristove zásluhy nemožno získať za naše skutky alebo peniaze, ale vierou, z milosti, bez peňazí a bez zásluh; a dávajú sa nie z moci pápežovej ale v kázni alebo v Božom slove.

O vzývaní svätých.

Vzývanie svätých patrí tiež medzi Antikristove zneužitia a protiví sa prvému hlavnému článku a ničí známosť Kristovu. Nie je nariadené ani odporúčané a niet naň ani príklad v Písme. Všetko máme tisíckrát lepšie v Kristovi, aj vtedy keď by toto bolo výtečné, čo ani nie je .

A aj keď anjeli v nebi prosia za nás (ako to robí aj Kristus) a keby tak robili svätí na zemi alebo azda aj v nebi, z toho ešte nenasleduje, aby sme anjelov a svätých vzývali, k nim sa modlili, pôstmi, sviatkami, omšami, obeťami, základinami na kostoly, oltáre, služby Božie a všelijak inak slúžili a ich mali za spomocníkov v núdzi a každému jednému z nich prideliť a pripísali určitú pomoc, ako učia a robia pápeženci. Veď je to modloslužba, a takáto úcta patrí jedine Bohu. Ako kresťan a svätý môžeš sa modliť za mňa na zemi nielen v jednej ale v každej potrebe. Ale za to sa ja nebudem modliť k tebe, nebudem ťa vzývať, sviatky, pôsty, obeť, omšu odbavovať na tvoju poctu a službu a svoju vieru v blahoslavenstvo na tebe zakladať. Hoci inak si ťa môžem uctiť, milovať a ti ďakovať v Kristu. Ak sa teda anjelom a mŕtvym svätým nebude vzdávať takáto modloslužobná česť, vzdá sa im iná, neškodná a na túto sa skoro zabudne; lebo keď nebude možno viac očakávať od svätých úžitok a pomoc ani v telesných ani v duchovných potrebách, dá sa im svätý pokoj aj v hrobe aj v nebi; lebo len tak pre nič za nič, alebo len z lásky si na nich nikto nespomenie ani si ich nebude ctiť a vážiť.

Skrátka: omšu a to, čo z nej pošlo a s ňou súvisí, nemôžeme trpieť a musíme zavrhnúť, aby sme velebnú sviatosť vierou mohli požívať, prijímať a zachovávať čistú, istú ako ju ustanovil Kristus.

Týmto som dostatočne ukázal, čo máme robiť, čo vynechať, v čom sa odkloniť alebo v čom ustúpiť; lebo i keby sme aj hneď vo všetkom ustúpili, ako si to prajú, nakoniec by sme zbadali, že oni sa ničoho nechcú vzdať, ani len posviacania úrod na deň panny Márie.

(Týmto som všetko dostatočne naznačil, čo ich isto zamrzí a nahnevá, no, pri všetkom tomto zostávam, lebo sa hovorí, že prvý hnev je najlepši.)

Tretí článok.

O základinách a kláštoroch.

Že základiny a kláštory, pozakladané dakedy s dobrým úmyslom vychovávať učených mužov a cnostné ženy, majú sa znova poučiť na to, aby sme mohli mať farárov, kazateľov a iných cirkevných služobníkov, ako aj mužov schopných na svetskú správu v mestách a krajinách a tiež dobre vychované panny za matky a domáce panie.

Ak však nechcú slúžiť tomuto cieľu, nech radšej spustnú a sa rozpadnú, ako by i s ich rúhavými ľuďmi vymyslenými službami mali platiť za čosi lepšie ako sú obyčajní kresťania a úrady stavy, ktoré ustanovil Boh; lebo aj toto všetko odporuje prvému hlavnému článku o vykúpení v Kristu Ježiši. K tomu ešte (ako všetky ostatné ľudské výmysly) nie sú ani prikázané ani potrebné a užitočné; naopak: sú škodlivé a len čo ukladajú zbytočnú prácu. Proroci takéto služby volajú „Aven“, to jest, „práca a bieda“.

Štvrtý článok.

O pápežstve.

Že pápež nie je hlavou celého kresťanstva jure divino alebo podľa Božieho slova (lebo ňou je jedine Ježiš Kristus), ale je len biskupom alebo farárom cirkvi v Ríme a tých cirkví, ktoré sa dobrovoľne alebo z ľudskej moci (to je z moci svetskej vrchnosti) k nemu pridali; nie jemu pod moc ako nejakému vladárovi, ale aby boli s ním ako bratia a druhovia a kresťania, ako o tom svedčia i staré cirkevné snemy a doba sv. Cypriána. Dnes sa však už ani jeden biskup neopováži osloviť pápeža „bratom“, ako kedysi, ale musí ho titulovať svojim „najmilostivejším pánom“, a to aj sám kráľ alebo cisár. Toto my nechceme, nesmieme a ani nemôžeme vziať si na svedomie. Kto to však chce urobiť, nech to robí bez nás.

Z toho vyplýva, že všetko, čo pápež vykonal a na čo sa podujal na základe svojej falošnej, drzej, rúhavej, zlodejsky uchvátenej moci, toto všetko (okrem svetskej vlády, ktorou Boh aj skrze tyrana a zlého človeka môže vykonať mnoho dobrého pre ľud) bolo a je čisto diabolským dielom a činom, a to na záhubu svätej cirkvi kresťanskej (nakolko na ňom spočíva) a na zvrátenie prvého hlavného článku o vykúpení v Ježišovi Kristovi.

Lebo je napísané v jeho bulách a knihách, v ktorých reve ako lev (ako ho opisuje anjel Apokalypsy 10, 3), že kresťan môže byť len vtedy spasený, keď jeho poslúcha a keď sa mu podrobuje vo všetkom, čo on chce, čo hovorí a čo koná. Týmto akoby hovoril: „I keď veríš v Krista a v ňom samom máš všetko, čo treba k spáse, nič ti to neprospeje, akže mňa nemáš a nectíš ako svojho boha a ak si mi nie poddaný a poslušný“. A veď je známe, že svätá cirkev viac než päť storočí jestvovala bez pápeža a grécka cirkev a mnohé inorečové ani dosiaľ neboli a ani nie sú pod pápežom. Je teda pápežstvo, ako sme už mnohokrát povedali, ľudský výmysel, ktorý Boh neprikázal a ktorý je nepotrebný a zbytočný. Veď svätá kresťanská cirkev môže sa dobre zaobísť aj bez takejto hlavy, ba bolo by iste lepšie bez nej, keby ju sám diabol nebol býval nadstrčil. A je isté, že cirkev nemá osoh z pápežstva; veď nevykonáva nijaký kresťanský úrad; cirkev teda musí byť a môže obstať aj bez pápeža.

Pripusťme, že by pápež uznal, že je najvyšším nie Božím právom ani podľa Božieho prikázania, ale že cirkev len preto, aby sa lepšie mohla zachovať jednota kresťanstva proti sektám a kacírstvám, musel by mať hlavu, ktorej sa všetci pridávajú. Túto hlavu by ľudia volili a ľudia by mali právo a moc túto hlavu aj zmeniť a zosadiť. Cirkevný snem Kostnici celkom takto zachádzal s

pápežmi: troch zosadil a vyvolil štvrtého. Pripusťme teda, hovorím, že by pápež a rímska stolica toto uznali a prijali, čo je však celkom vylúčené; ved' by musel prevrátiť a zbúrať celú svoju vládu a ústavu so všetkými svojimi zákonmi a knihami. A toto on nemôže urobiť.

Avšak ani týmto by sa nepomohlo kresťanstvu a bolo by ešte viac siekt ako predtým. Lebo ak by ľudia mali poslúchať túto hlavu nie z Božieho rozkazu ale dobrovoľne, ľahko a skoro by sa stalo, že by ňou opovrhli, takže by sa jej nakoniec ani jeden úd nepridržal, a ani by nemusela byť v Ríme alebo na inom stálom mieste, a v ktorejkoľvek cirkvi by Boh dal muža na to súceho. Koľko zmätku a skazy by z toho bolo!

A tak cirkev bude najlepšie spravovaná a zabezpečená vtedy, keď všetci budeme žiť pod jednou hlavou, ktorou je Kristus, a keď všetkých biskupov, rovných podľa úradu (i keď v daroch nerovných) bude spájať snaha po jednote učenia, viery, sviatostí, modlitieb a skutkov lásky, ako píše s v. Jeroným, že v Alexandrii všetci kňazi spoločne spravovali cirkev. Takto robili aj apoštolovia a po nich všetci biskupi v celom kresťanstve, kým pápež nezdvihol hlavu nad všetkých.

Tento článok bezpečne dokazuje, že pápež je skutočným Antikristom alebo Kristovým protivníkom, ktorý sa posadil a povýšil nad Krista a proti Nemu, pretože nechce dopustiť, aby kresťania boli spasení bez jeho moci, ktorá je vlastne nič, lebo ju Boh ani nenariadil ani neprikázal. Toto vlastne znamená „posadiť sa do chrámu Božieho a vydávať sa za Boha“, ako hovorí sv. Pavel (2. Tes. 2,4). Ved' toto nerobia ani Turci ani Tatári, i keď sú ukrutnými nepriateľmi kresťanstva, ale dovoľujú veriť v Krista, kto chce, a berú iba daň a požadujú poslušnosť od kresťanov.

Pápež naproti tomu zakazuje veriť a hovorí, že jeho musí poslúchať, kto chce byť spasený. To však neurobíme a radšej podstúpime smrť v mene Božom. Všetko toto má korene v tom, že sa dáva menovať najvyšším v kresťanskej cirkvi jure divino — Božím právom. Preto sa musí rovnať Kristu a posadiť sa nad Krista a dať sa uctievať ako hlava, potom ako pán cirkvi a nakoniec aj celého sveta, ba priam zemský boh, takže sa opovažuje rozkazovať aj anjelom v nebi.

A keď zistíme rozdiel medzi pápežovým učením a Písmom svätým a oboje porovnáваме, jasne sa nám ukazuje, že aj najlepšie pápežské učenie je vzaté z cisárskeho a pohanského práva a zaoberá sa svetskými vecami a súdmi, ako svedčia jeho Decretales — Nariadenia. Potom učí o obradoch, kostoloch, rúchach, pokrmoch, osobách a podobných detských hračkách, o všelijakých vymysleninách a fraškách bez konca — kraja, Krista však, Vieru, Desať Božích prikázaní nespomenie ani slovom.

Konečne: je to ozajstný diabol, ktorý svoje pápežské klamstvá o omšiach, očistci, kláštornom živote, o vlastných skutkoch a vymyslených službách (ved' práve toto je pravé pápežstvo) páše a rozširuje ponad Boha a proti Bohu a zatracuje, vraždí, ničí všetkých kresťanov, ktorí tieto jeho ohavnosti nechcú nadovšetko vyvyšovať a ctíť. Preto, ako nemôžeme vzývať samého diabla ako svojho pána a boha, tak ani jeho apoštola, pápeža alebo Antikrista nemôžeme uznať za hlavu alebo pána v Božom kráľovstve; lebo vlastným vladárením pápežským, ako som to už v mnohých knihách dokázal, je klamať, vraždiť, hubiť telá i duše naveky.

Na týchto štyroch článkoch majú dost' čo odsudzovať na cirkevnom sneme; lebo viem, že neustúpia a nemôžu ustúpiť ani v najmenšom odseku niektorého článku. Preto musíme byť istí a posilniť sa pevnou nádejou, že Kristus, náš Pán, bude bojovať so svojimi protivníkmi a On ich porazí aj svojím Duchom aj svojím príchodom. Amen.

Ved' na cirkevnom sneme nebudeme stáť (ako v Augsburgu) pred cisárom alebo svetskou vrchnosťou, ktorý nás ta milostivo bol povolal a ráčil nás láskavo vypočuť, ale budeme stáť pred pápežom, ba samotným diablom, ktorý nič nebude chcieť počuť, ale hneď len zatracovať, vraždiť a nútiť do modloslužby. Preto mu nesmieme bozkávať nohy ani hovoriť: „Vy ste môj najmilostivejší pán“, ale ako u Zachariáša hovorí anjel diablove: „I riekol anjel Hospodinov satanovi: Pokarhaj ťa Hospodin, satan!“

Tretia čiastka článkov.

O nasledujúcich článkoch mohli by sme rokovať s učenými, rozumnými mužmi alebo aj sami medzi sebou, lebo pápež a jeho ríša aj tak o ne nedbá; keďže im nejde o svedomie, ale o peniaze, slávu, pocty a o moc.

I. O hriechu

Tu musíme vyznať spolu so sv. Pavlom, že „ hriech prišiel na svet skrze jedného človeka, Adama, pre neposlušnosť ktorého všetci ľudia sú hriešnikmi a prepadli smrti a diablu" (Rim. 5, 12). Toto je prirodzený, dedičný alebo hlavný hriech.

Ovocím tohto hriechu sú potom zlé skutky, zakazované v Desiatich Božích prikázaniach, ako sú: nevera, povera, modloslužba, bezbožnosť, bezočivosť, zúfalstvo, slepota; slovom: neznať Boha alebo nedbať naň, Jeho meno zneužívať, krivo prisahať, nemodliť sa, nevzývať, potupovať Božie slovo, rodičov si necítiť, zabíjať, smilniť, kraďnúť, oklamávať, atď.

Tento dedičný hriech je taká hlboká a strašná porušenosť prirodzenosti, že ho nijaký rozum nepochopí a musí sa to poznávať a veriť podľa vyjavenia Písma svätého (Žalm 51,7; Rim. 5,12; 2. Mojž. 33,20; 1. Mojž. 3,6n). Preto je čírym bludom a slepotou, čo scholastickí doktori učili proti tomuto článku:

1. Že po Adamovom páde prirodzené sily zostali nedotknuté a neporušené a že človek od prirodzenosti má zdravý rozum a dobrú vôľu, ako učia filozofi.

2. Tiež, že človek má slobodnú vôľu činiť dobre a zanechať zlé, ako aj zanechať dobré a činiť zlé.

3. Podobne, že človek z prirodzených síl môže naplniť a zachovať všetky Božie prikázania.

4. Podobne, že z prirodzených síl môže milovať Boha nadovšetko a svojho blížneho ako seba samého.

5. Podobne, keď človek vykoná toľko, koľko vládze, že Boh mu istotne bude milostivý.

6. Podobne, že keď človek chce pristupovať k sviatosti, nepotrebuje dobré predsavzatie: činiť dobré, ale stačí, keď nemá zlé predsavzatie: hrešiť; taká dobrá je totiž ľudská prirodzenosť a takú silu má sviatosť.

7. Podobne, že sa z Písma svätého nedá dokázať, že k dobrým skutkom treba Ducha Svätého a Jeho milosti.

Takéto a mnohé im podobné články vznikli z nepochopenia a z neznalosti aj hriechu aj Krista, nášho Spasiteľa. A je to celkom pohanské učenie, ktoré nemôžeme prijať; keby toto učenie bolo pravé, Kristus by bol nadarmo umrel, lebo človek by bol bez vady hriechu, pre ktorý musel (Kristus) umrieť, alebo bol by zomrel len za telo a nie aj za dušu, pretože duša bola zdravá a jedine telo prepadlo smrti.

II. O zákone.

Učíme, že zákon vydal Boh, aby predovšetkým zadržoval hriech hrozbou a strašením pokutou a naopak zas sľubovaním a ponúkaním milosti a dobrodenia Božieho. Avšak toto všetko vyšlo nazmar pre prevrátenosť, ktorú v človeku spôsobil hriech. Lebo jedni sa stali preto ešte horšími; tí totiž, čo nenávidia zákon, pretože im zakazuje, čo radi činia a prikazuje činiť, čo neradi robia. Preto, ak ich len strach pred trestom nedrží na uzde, robia ešte viac proti zákonu ako predtým. Toto sú zlí, bezuzdní ľudia, ktorí pášu nepravosť, kde len môžu.

Druhí sú zas slepí a nafúkaní a namýšľajú si, že z vlastných síl zachovávajú a môžu zachovávať zákon, ako sme to už vyššie povedali o scholastických teológoch. Sem patria pokrytci a svätuškári.

Ale najhlavnejší úrad a moc zákona je v tom, že vyjavuje dedičný hriech s jeho ovocím a následkami a ukazuje človeku, ako hlboko a strašne padla a od základu sa narušila jeho prirodzenosť, takže zákon mu musí povedať, že nemá Boha a ani si Ho nectí, ale vzýva cudzích Bohov, čo by predtým a bez zákona nebol býval veril. Toto ho predesí, pokorí, sklúči; človek začne zúfať nad sebou, rád by hľadal pomoc, ale nevie, kde; začína byť Božím nepriateľom a začína reptáť. Toto je to, čo hovorí Pavel: „Zákon pôsobí hnev" (Rím. 4,15) ako aj: „Prišiel zákon, aby sa hriech rozhojnil" (Rím. 5,20).

III. O pokání

Táto úloha zákona zachováva a vykonáva sa aj v Novej zmluve, ako svedčí Pavel, keď hovorí: „Hnev Boží z neba zjavuje sa proti každej bezbožnosti a nepravosti ľudí" (Rím. 1,18); podobne 3,19: „Aby celý svet bol obvinený pred Bohom, pretože zo skutkov zákona nebude ospravedlnený pred Ním ani jeden človek"; a Kristus u Jána „(Duch Svätý) poučí svet o hriechu" (16,8).

Toto teda je ten Boží hrom, ktorý na jednu hromadu hádže zjavných hriešnikov i svätuškárov a nikoho nenecháva spravodlivým, ale všetkým naháňa strach a zúfalstvo. Toto je to kladivo, o ktorom hovorí Jeremiáš: „Či nie je moje slovo. . . ako kladivo, ktoré rozráža skalú? (23,29) Toto nie je activa contritio, činná skrúšenosť, ale passiva contritio (trpná skrúšenosť), pravá ľútosť srdca, bolesť a úzkosti smrti.

Takto sa začína pravé pokánie a tu si človek musí vypočuť súd: „Vy všetci ste nič, už či ste zjavní hriešnici a či svätí, všetci sa musíte zmeniť a inak činiť, než akí ste teraz a ako teraz činíte a čo by ste boli akokoľvek veľkí, múdri, mocní a svätí, nieto tu spravodlivého, svätého, pobožného atď. ani jedného".

Ale k tomu úradu pripojuje Nová zmluva hneď aj potešujúce zaslúbenie milosti v evanjeliu, ktorému treba veriť, ako hovorí Kristus u Marka: „Pokánie čiňte a verte v evanjelium, (1,15). To jest: obráťte sa a žite ináč a verte môjmu zaslúbeniu. Pred Kristom už Ján sa nazýva kazateľom pokánia, ale na odpustenie hriechov; to je, Ján ich mal všetkých karhať a vyhlásiť za hriešnikov, aby vedeli, za akých ich pokladá Boh, aby sa zbadali, že sú zatratení ľudia a takto aby sa pripravili prijať od Pána milosť a čakať i obdržať od Neho odpustenie hriechov. Takto hovorí aj sám Kristus u Lukáša v poslednej kapitole: „Musí sa kázať v Jeho mene pokánie na odpustenie hriechov medzi všetkými národmi" (24,47).

Kde však zákon len túto svoju službu vykonáva bez evanjelia, tam je smrť a peklo a človek si musí zúfať ako Saul a Judáš, ako svedčí sv. Pavel: „Prikázanie, ktoré mi malo poslúžiť na život, bolo mi na smrť" (Rím. 7,19). Lenže evanjelium nedáva potešenie a odpustenie len na jeden spôsob, ale slovom, sviatosťou a aj inak, ako ešte počujeme o niečo neskôr, aby vykúpenie u Boha bolo čím hojnejšie proti hroznému žaláru hriechov, ako svedčí Žalm 130,7.

Teraz však porovnávame falošné pokánie sofistov s pravým pokáním, aby sme obom mohli lepšie porozumieť.

O falošnom pokání pápežencov

Nie je možné, aby pápeženci správne učili o pokání, pretože neznajú dobre hriech; lebo, ako sme vyššie poukázali, neučia správne o dedičnom hriechu, keďže hovoria, že ľudské prirodzené sily človeka zostali neumenšené a neporušené; človek vraj z vlastného rozumu môže správne učiť a z vlastnej vôle môže správne konať, a že Boh isto — iste dá svoju milosť, keď človek podľa svojej slobodnej vôle vykoná, čo vládze.

Z toho musí nasledovať, že sa kajať treba len zo skutočných hriechov, akými sú napr. zlé myšlienky, ktoré človek schvaľuje (lebo zlá pohnútko, vášeň, dráždenie nie sú hriechom) hriešne slová, zlé skutky, ktorým sa svojou slobodnou vôľou mohol vyhnúť.

Toto pokánie delia na tri časti: oľutovanie, spoveď a zadosťučinenie s takýmto potešením a zaslúbením : keď človek úprimne ľutuje, spovedá sa a urobí zadosť, zaslúži si tým odpustenie a zaplatí Bohu za hriechy. Takto učia ľudia spoliehať sa v pokání na ich vlastné skutky. Preto, keď sa ľuďom predrieka všeobecná spoveď, dostali sa na kazateľňu slová: „Predlž mi, Pane Bože, život, kým neurobím zadosť za svoje hriechy a nepolepším si život.“

Tu sa ani len slovíčkom nespomenul Kristus a viera a len sa dúfalo, že vlastnými silami možno odstrániť a zmazať hriech pred Bohom. Aj my sme preto boli farármi a mníchmi, že sme sa sami chceli postaviť proti hriechu.

S oľutovaním to bolo takto: keďže si nikto nemôže zapamätať svoje hriechy (najmä za celý rok popáchané), pomáhajú si tak, že keby mu zabudnuté hriechy prišli neskôr na um, musí aj tie oľutovať a vyspovedať sa z nich atď. Do tých čias ich porúčali do Božej milosti.

A ďalej, keďže nik nevedel, aká veľká má byť ľútosť, aby bola dostatočná pred Bohom, vymysleli si útechu: kto nemôže mať contritionem, to jest skrúšenosť, má mať aspoň attritionem, ktorú by som nazval polovičnou skrúšenosťou alebo počiatkom ľútoti; ale ani oni sami nerozumejú týmto výrazom a ani doposiaľ nevedia, ako ani ja neviem, čo znamenajú. Ved' toto „attritio“ — polovičná ľútosť sa počíta za „contritio“ úplnú ľútosť, keď sa ide na spoveď.

Ak by niekto povedal, že svoje hriechy nemôže oľutovať, ani za ne trpieť, čo je možné napríklad pri smilstve alebo pomstivosti, pýtajú sa ho, či by si aspoň neprial alebo či by nebol rád, keby mohol ľutovať? Ak povie „áno“ (ved' tu „nie“ by mohol povedať len sám diabol), pokladajú to za ľútosť a odpustia mu hriechy za takýto jeho dobrý skutok. Odvolávajú sa pritom na príklad sv. Bernharda atď.

Tu vidíme, ako slepý rozum habká a sa potáca v Božích veciach a hľadá útechu vo vlastných skutkoch podľa svojho zdania a nemôže myslieť na Krista a vieru. Keď si na toto posvietime, vidíme, že táto skrúšenosť je umelá, vymyslená, založená na vlastných silách bez viery, bez známosti Krista. Keď si v tomto biedny hriešnik pomyslí občas na svoje vášne alebo pomstyctivosť, skôr sa zasmee, ako by plakal, vyjmúc, tých ktorých buď zákon poriadne zasiahol, alebo ktorých diabol nadarmo sužoval duchom trúchlivosti. Vyjmúc týchto, hovorím, táto skrúšenosť je naozaj len čírym pokrytectvom, ktoré neumŕtvilo hriešnu žiadosť; ved' museli by ľutovať, že viacej nehrešili, keby im bolo bývalo možné.

Spoveď sa takto odbavovala: Každý musel vypočítať všetky svoje hriechy (čo je nemožné) a toto bolo veľké utrpenie. Na ktoré hriechy zabudol, tie mu boli odpustené s podmienkou, že sa z nich vyspovedá, keď mu zídu na um.

A tak nikdy nemohol vedieť, či sa už dočista a prave spovedal, alebo kedy sa skončí jeho spovedanie sa. Súčasne ho odkazovali na jeho skutky a vraveli, že čím úplnejšie sa vyspovedá a čím viac sa bude hanbiť a ponížovať pred kňazom, tým viac a tým lepšie učiní zadosť za svoje hriechy; lebo že taká pokora určite získa milosť Boha.

Ani tu nebola ani viera ani Kristus, a moc rozhrešenia mu nebola vyslovená, ale jeho útecha spočívala vo vypočítavaní hriechov a v hanbení sa. Nemožno ani vyrozprávať, koľko súženia, zlých skutkov a povery spôsobila takáto spoveď.

Zadosťučinenia boli ešte zamotanejšie. Nikto totiž nemohol vedieť, koľko ich má vykonať za jeden hriech, nieto za všetky. Poradili si tak, že ukladali malé zadosťučinenia, ktoré bolo možno ľahko vykonať, ako napr. päť Otčenášov, jeden deň pôstu, atď. Ostatné pokánie odkladali do očistca.

Z toho pochádzalo zase len samé súženie a bieda. Niektorí boli presvedčení, že sa nikdy nevyslobodia z očistca, pretože podľa starých kánonov za jeden smrteľný hriech bolo sa treba kajať sedem rokov. A predsa všetku nádej skladali na naše skutky zadosťučinenia, a keby toto zadosťučinenie bolo mohlo byť dokonalé, všetka naša nádej by bola len na ňom spočívala a nebolo by treba ani viery ani Krista. Ale toto bolo nemožné. Keby sa teda niekto bol býval kajal sto rokov, predsa by nakoniec nebol vedel, kedy sa dostatočne pokajal, To však znamenalo: ustavične sa kajať, ale nikdy neprísť ku pokániu.

A tu úbohej cirkvi prišla na pomoc svätá rímska stolica a vynašla odpustky, ktorými vymieňala a rušila zadost'účinenia. Najprv niektoré na sedem rokov, na sto rokov, atď. Odpustky rozdelili medzi kardinálov a biskupov, takže jeden mohol dávať odpustky na sto rokov, iný na sto dní, atď. Ale vymeniť celé zadost'účinenie si vyhradila len pre seba.

Keďže toto začalo vynášať peniaze a keďže obchod s bulami bol výnosný, vymyslela zlatý rok a určila ho do Ríma a malo to byť odpustenie všetkých múk a vín. I hrnuli sa ta ľudia, lebo každý by sa bol rád zbavil ťažkého a neznesiteľného bremena. To znamenalo: nájsť a zhrabnúť poklady zeme. Pápež sa potom ponáhlal a vyhlasoval zlaté roky jeden za druhým. Ale čím viac peňazí pohltil, tým viac sa mu rozšíril pažerák. Preto potom rozposielal ho prostredníctvom legátov po krajinách, kým sa všetky kostoly a domy nepreplnili „zlatým rokom“. Nakoniec sa votrel aj do očistca medzi mŕtvych, spočiatku so základinami na omše a vigílie, potom s odpustkami a zlatými rokmi, až duše tak zlacneli, že jednu vyslobodzoval aj za groš.

(Z toho vidíme, že sa falošné pokánie začalo s pokrytectvom a skončilo sa s takýmito veľkými ohavnosťami a prefikanosťou.) Lenže ani toto ešte nepomáhalo. Lebo i keď pápež učil ľudí spoliehať sa na takéto odpustky a dôverovať im, sám to zas urobil pochybným; lebo vo svojich bulách hlásal: „Kto chce mať účasť na odpustkoch alebo na zlatom roku, musí sa kajať a vyspovedať a zaplatiť peniaze. Vyššie sme však už počuli, že ich ľútosť a spoveď je neistá a pokrytecká. A tak nikto nevedel, koho duša je v očistci. A o tých, ktorí tam už boli, nik nevedel, ktorá z nich sa správne kajala a ktorá sa vyspovedala. Takto pápež zhrabúval peniažky a ľudí viedol dôverovať v jeho moc a v odpustky a nakoniec ich predsa len odkázal na ich neisté skutky. To znamená, že svet bol poriadne odmenený za svoju nevďačnosť voči Bohu.

Boli však niektorí, ktorí si mysleli, že sa nedopustili takýchto skutočných hriechov ani myšlienkami ani slovami ani skutkami, ako som si to myslel aj ja a mne podobní mnisi a farári v kláštore a v ústavoch, ktorí sme sa postami, bdením, modlitbami, omšami, drsným oblekom a tvrdým lôžkom bránili zlým myšlienkam a celkom vážne silou — mocou chceli sme byť svätí. Ale vrodené a zdedené zlo aspoň v spánku (ako vyznáva aj sv. Augustín a Jeroným a iní) dokázalo svoju povahu. Avšak napriek tomu sme sa pokladali navzájom za svätých, ako sme učili, za ľudí bez hriechu, plných dobrých skutkov, takže sme potom svoje dobré skutky, nám do neba prebytočné, aj iným udelili a predali. Že je to číra pravda, potvrdzujú pečate, listy a príklady, ktoré mám poruke.

Takíto sa nepotrebovali kajať. Veď čo mali ľutovať, keď nepovoľovali zlým myšlienkam? Z čoho sa spovedať, keď sa vyhýbali zlým, hriechnym slovám? Za čo činiť zadost'účinenie, keď ich skutky boli nevinné, takže svoju prebytočnú spravodlivosť ešte aj iným úbohým hriechnikom mohli odpredať? Takýmito svätcami boli v Ježišovej dobe farizeji a zákonníci.

Tu prichádza (Zjav. 10) ohnivý anjel, sv. Ján, kazateľ pravého pokánia, a jediným hromom zráža jedných i druhých na jednu kopu slovami: „Pokánie čiňte!“ (Mat. 3,20) Tu si títo myslia: „Veď sme sa kajali“. A tamtí: „Nepotrebujeme pokánie“. Ján však privoláva: „Jedni i druhí čiňte pokánie: lebo jedni ste falošní kajúnci, druhí zas falošní svätci, pokrytci a potrebujete odpustenie hriechov, lebo ani jedni ani druhí dosiaľ ešte stále neviete, čo je opravdivý hriech, tým menej sa viete z neho kajať a sa mu vyhýbať. Ani jedni ani druhí nie ste dobrí, ale ste plní nevery, neznámosti Boha a nevedomosti Jeho vôle. Tu stojí Ten, „z plnosti ktorého všetci musíme vziať milosť nad milosť, a bez Neho nik nemôže byť pred Bohom spravodlivý.“ (Ján 1,16) Preto, ak chcete činiť pokánie, čiňte ho správne. Vaše pokánie je nanič. A vy, pokrytci, ktorí nepotrebujete pokánia, vy „vreteničie plemä, kto vás ubezpečil, že uniknete nastávajúcemu hnevu?“ (Mat. 3,7; Luk. 3,7).

Takto káže aj svätý Pavel, keď hovorí: „Nieto spravodlivého ani jedného, nieto rozumného, nikoho, čo by hľadal Boha; nieto čo by činil dobre, nieto ani jedného; všetci sa odklonili, napospol stali sa neužitočnými“ (Rím. 3,11). A Skut. apoštolské 17, 30: „(Boh) teraz dáva zvestovať ľuďom, aby sa všetci všade kajali“. Hovorí „všetci“, nik nie je výnimkou, kto je človek. Toto pokánie učí

nás poznávať hriech, že totiž všetci sme zatratení a že nieto na nás ani vláska dobrého ani kúska kože a že musíme byť úplne noví, iní ľudia.

Toto pokánie nie je kusé ani žobrálne ako tamto, za skutočné hriechy, a ani nie je neisté ako ono; lebo sa neháda, čo je hriechom a čo nie, ale všetko hádže na jednu kopu a tvrdí, že v nás je všetko samý číry hriech. Načo dlho skúmať, triediť, rozlišovať? Preto ani pokánie nie je tu neisté: lebo tu nič neostáva, čím by sme si mohli namýšľať niečo dobrého na vyplatenie hriechov, len úplné a bezpečné pochybovanie o všetkom, čo sme, čo myslíme, hovoríme alebo konáme, atď.

Preto ani spoveď nemôže byť falošná, neistá alebo kusá; lebo ten, čo vyznáva, že všetko v ňom je samý hriech, zahrňuje všetky hriechy, nevynechá a nezabudne ani jeden. Takto ani zadosťučinenie nemôže byť neisté; lebo nie je ním náš neistý hriešny skutok, ale utrpenie a krv nevinného „Baránka Božieho, ktorý sníma hriech sveta“.

O tomto pokání káže Ján a potom Kristus v evanjeliu, a aj my. Týmto pokáním zrazíme do prachu pápeža a všetko, čo sa zakladá na našich dobrých skutkoch. Lebo toto všetko stojí na falošnom a márnom základe, ktorý sa volá: dobré skutky alebo zákon; hoci tu nieto nijakého dobrého skutku, ale len samé zlé skutky, a zákon nik nenaplní (ako hovorí Kristus), ale všetci ho prestupujú (Ján 7,19). Preto celá tá budova je číro — čírim klamstvom a pokrytectvom; i tam, kde sa zdá najsvätejšia a najkrajšia.

A toto pokánie trvá u kresťanov až do smrti, lebo sa s pozostalým hriechom tela zhrýza po celý život, ako dokazuje sv. Pavel (Rím. 7,14-25), že bojuje so zákonom svojich údov, atď. a to nie vlastnými silami, ale darom Ducha Svätého, ktorý prichádza po odpustení hriechov. Tento dar čistí a vymetá pozostatky hriechov každý deň a usiluje sa urobiť človeka ozaj čistým a svätým.

Ale o tomto pápež, teológovia, juristi a ostatní ľudia z vlastného rozumu nič nevedia, lebo je to nebeské učenie vyjavené v evanjeliu a bezbožní svätuškári nazývajú ho kacírstvom.

Ostatne, keby sa objavili nejakí sektári, ako hádam niektorí sú aj naporúdzia, a počas vzbury prišli mi aj na oči, ktorí učia, že všetci, ktorí už raz prijali Ducha alebo odpustenie hriechov a uverili, keby potom aj zhrešili, ostávajú vo viere a tento hriech im neuškodí; a toto hlásajú; „Rob, čo len chceš, ak veríš, nič ti neuškodí, lebo viera zahládza všetky hriechy“, atď.; a dokladajú, ak niekto zhrešil, keď už bol prijal Ducha a uveril, ten nemal ani pravého Ducha ani pravú vieru; videl som už mnoho takýchto pomätených ľudí a obávam sa, že v niektorých sa ešte stále skrýva takýto diabol.

Preto treba vedieť a učiť, že ak zbožní ľudia, odhliadnuc od toho, že ešte stále majú a cítia dedičný hriech, z ktorého sa každý deň kajú a bojujú s ním, upadnú do zjavného hriechu, ako napr. Dávid, keď sa dopustil smilstva, vraždy a rúhačstva, že vtedy stratila sa z nich viera i Duch Svätý. Lebo Duch Svätý nedovolí, aby hriech panoval a prevládol tak, že ho museli spáchať, ale zabraňuje a znemožňuje, aby ich nenútil robiť, čo chce. Avšak ak predsa robia, čo chce, nieto tam ani Ducha Svätého ani viery, lebo pravdivo hovorí sv. Ján: „Ktokoľvek sa z Boha narodil, nepáše hriech ... a nemôže hrešiť“. A aj to je pravda, ako píše opäť Ján: „Ak hovoríme, že nemáme hriechu, sami seba klameme, a nieto v nás pravdy.“ (1. Jána 1,8).

IV. O evanjeliu.

Pristupujeme znovu k evanjeliu, ktoré nám nie len na jeden spôsob radí a pomáha proti hriechu; lebo Boh je nesmierne bohatý vo svojej milosti. Najprv zvestovaným slovom, v ktorom sa celému svetu zvestuje odpustenie hriechov. A toto je vlastný úrad evanjelia. Potom krstom. Po tretie velebnou sviatosťou oltárnou. Po štvrté mocou kľúčov a tiež vzájomným vyznávaním a potešovaním bratov: „Kde by sa dvaja zhromaždili. . . (Mat. 18,20).

V. O krste.

Krst nie je nič iné ako Božie slovo vo vode podľa Pánovho ustanovenia a príkazu alebo, ako hovorí Pavel: „kúpeľ vody skrze slovo“ (Efez. 5,26) alebo Augustín: „Slovo pristúpi k elementu a je sviatosť“. A preto neučíme ako Tomáš a dominikáni, ktorí zabúdajú na slovo a hovoria, že Boh vložil do vody duchovnú silu, ktorá vodou obmýva hriechy; ani neučíme, ako Scotus a františkáni, ktorí učia, že krst zmýva hriechy preto, lebo je v ňom prítomná Božia vôľa; teda že toto obmytie je jedine z Božej vôle a vôbec nie slovom ani vodou.

O krste dieťať

učíme, že dieťky treba krstiť; lebo tiež patria do zasľúbeného vykúpenia, ktoré je Kristu. A cirkev je povinná podávať im ho (keď sa to od nej žiada).

VI. O sviatosti oltárnej

učíme, že chlieb a víno vo večeri Pánovej sú pravé telo a krv Kristova a že ich podávajú a prijímajú nielen zbožní, ale aj zlí kresťania.

A že sa nemá prisluhovať len pod jedným spôsobom. Nepotrebuje vysokú vedu, ktorá nás učí, že „pod jedným spôsobom je to isté, ako pod obojím“, ako nás poučujú sofisti a kostnický snem; lebo i keby priam bolo pravdou, že pod jedným je to isté ako pod obojím, predsa však „pod jedným spôsobom“ nie je celé nariadenie a ustanovenie, ktoré ustanovil a nariadil Kristus. A najmä zavrhuje a zatracuje v mene Božom všetkých, ktorí nielen sami neprijímajú „pod obojím“, ale to panovačne zakazujú, zatracujú a odsudzujú ako kacírstvo a tak sa stavajú proti Kristovi a nad Neho, nad nášho Pána a Boha atď.

Pri transsubstanciácii vôbec neuznávame chytrácku sofistiku, kde učia, že chlieb a víno tratia svoju prirodzenú podstatu a ostáva len podoba a farba chleba a nie pravý chlieb. S Písmom svätým sa zhoduje najlepšie, že chlieb tuje i zostáva, ako hovorí Pavel:.....chlieb, ktorý lámeme“ (1. Kor. 10,16), tiež (1. Kor. 11,28) „A tak jedz z chleba“.

VII. O moci kľúčov.

Moc kľúčov je moc a úrad, čo dal cirkvi Kristus, aby zväzovala a rozväzovala hriechy, a to nielen hrubé a známe hriechy, ale aj jemné a tajné, o ktorých vie len Boh, ako je napísané: „Ktože si uvedomí poblúdenia?“ (Žalm 19,13). A Pavel (Rim. 7,25) sám na seba žaluje, že svojím telom slúži „zákonu hriechu“; lebo nie my, ale jedine Boh rozhoduje, čo je hriech, aké veľké sú hriechy a koľko ich je, ako čítame v Žalme: „So svojím služobníkom nevchádzaj do súdu; veď nikto živý nie je spravodlivý pred Tebou“ (143,2). Aj Pavel 1. Kor. 4,4 hovorí: „Ničoho nie som si vedomý, ale nie v tom je moje ospravedlnenie“.

VIII. O spovedi.

Keďže rozhrešenie, čiže moc kľúčov, je tiež pomoc a potešenie proti hriechu a zlému svedomiu, ustanovená v evanjeliu samým Kristom, ani spoveď ani rozhrešenie nesmú sa v cirkvi nikdy zrušiť, najmä kvôli prestrašeným svedomiam, ale aj kvôli rozpustilej, samopašnej mládeži, aby sa vyskúšala a vyučila v kresťanskom učení.

Ale vypočítavanie hriechov nech sa ponechá každému na slobodnú vôľu, či ich chce vypočítavať a či nie; lebo kým sme v tele, budeme klamať, keď vyznáme: „Ja som biedny a hriešny človek!“ (Rim. 7,2) „Vo svojich údoch vidím iný zákon“, atď. A keďže súkromné rozhrešenie pochádza z moci kľúčov, neslobodno ním pohrdáť, ale si ho treba vysoko vážiť ako všetky ostatné úrady kresťanskej cirkvi.

A v otázkach týkajúcich sa ústneho, zovňajšieho slova, treba pevne na tom trvať, že Boh dáva svojho Ducha a milosť iba skrze alebo pomocou predchádzajúceho zovňajšieho slova. Týmto

sa uchránime pred entuziastami, to jest blúznivcami, ktorí sa chvascú, že majú Ducha bez slova a pred jeho prijatím. A preto potom Písmo sväté alebo ústne slovo súdia, prekrúcajú a naťahujú, ako sa im zachce, ako to robil Münzer a veľmi mnohí robia ešte aj dnes, ktorí chcú byť prísnyimi sudcami medzi Duchom a literou ani sami nevedia, čo hovoria alebo učia. Ved' aj pápežstvo je čirý entuziazmus. Pápež sa totiž vystatuje, že „všetky práva sú v skrinke jeho srdca“, a čo on so svojou cirkvou usúdi alebo vyhlási, je Duch a právo, i keby stálo nad Písmom alebo bolo proti nemu alebo proti ústnemu slovu. Všetko to je starý diabol a starý had, ktorý urobil entuziastami aj Adama a Evu a zvedol ich od zovňajšieho slova k blúzneniu a k vlastným domnienkam, a pritom aj on sám to robí len zovňajším slovom. A tak aj naši entuziasti zatracujú zovňajšie slovo, pritom však sami nemlčia, ale preplňajú svet krikom a písáčkami, akoby Duch nemohol prichádzať skrze Písmo alebo skrze ústne slová apoštolov. Ale skrze ich písma a slová musel prísť. Prečo neprestanú kázať a písať, aby len sám Duch naplnil ľudí bez ich spisov a ešte pred nimi, ako sa chvastajú, že do nich vstúpil bez kázania Písma? Pri tejto veci nenačím zbytočne márnit' čas, lebo sme sa s ňou už dostatočne zaoberali.

Ved' aj tí, ktorí pred krstom veria, alebo pri krste začnú veriť, majú vieru zo zovňajšieho slova, ktoré predchádzalo. Tak aj dospeli, keď prišli k rozumu, museli najprv počuť: „Kto uverí a pokrstí sa, bude spasený“ (Mar. 16,16), i keď prv boli neveriaci a až po desiatich rokoch prijali Ducha a krst. Kornélius (Skut. ap. 10,1) už dávno predtým bol počul od židov o budúcom Mesiášovi, a tým sa stal spravodlivým u Boha. Jeho modlitby a almužny boli Bohu príjemné pre takúto vieru (ako ho Lukáš menuje „spravodlivým a bohabojným“). Bez vopred počutého slova nebol by mohol ani veriť ani byť spravodlivým. Ale sv. Peter musel mu zjaviť, že Mesiáš (o ktorom dovtedy veril, že má prísť) už prišiel, aby ho viera v Mesiáša, ktorý ešte len má prísť, nezdržala pri zatvrdilých a neveriacich Židoch, ale aby vedel, že teraz musí byť spasený prišlým Mesiášom a že Ho nesmie, ako Židia, zaprieť a prenasledovať, atď.

Slovom: entuziazmus väzí v Adamovi a v jeho synoch od začiatku až do konca sveta. Zaštepil a naočkoval im ho sám starý had, v ktorom je pôvod, sila, život a moc každého kacirstva, teda aj pápežstva a mohamedánstva. Preto máme a musíme vytrvať pri tom, že sa Boh nechce stýkať s nami ľuďmi inak ako so svojim zovňajším slovom a sviatosťami. Všetko však, čo sa chvasce Duchom bez takéhoto slova a sviatosťi, je diabol. Ved' aj Mojžišovi sa Boh zjavil v horiacom kre a reči. A ani jeden prorok, ani Eliáš, ani Elizeus, neprijal Ducha bez Desiatich Božích prikázaní. A Ján Krstiteľ sa nepočal bez predchádzajúceho slova Gabrielovho, neposkočil v živote matkinom bez Máriinho hlasu. A sv. Peter hovorí (2. Petra 1,21), že proroci neprorokovali „z ľudskej vôle“, ale „Duchom Božím vedení“. Bez zovňajšieho slova by však neboli svätí a ešte menej by ich, nesvätých, Duch Svätý bol ponúkol hovoriť; ale Duch Svätý hovoril skrze nich.

IX. O vyobcovaní.

Veľké vyobcovanie, ako pápež menuje, pokladáme za čisto svetský trest, s ktorým my, cirkevní služobníci, nemáme mať nič do činenia. Ale malé vyobcovanie, ako to menuje, je pravé, kresťanské totiž, že sa zjavní a zatvrdilí hriešnici nemajú pripúšťať k sviatosťi a do spoločnosti cirkvi, kým sa nepolepšia a neprestanú hrešiť. Kazatelia však do toho duchovného trestu, čiže vyobcovania, nemajú miešať svetské tresty.

X. O vysvätení a povolání.

Keby biskupi chceli byť pravými biskupmi a keby sa chceli zaujať za cirkev a evanjelium, kvôli láske a jednote, nie však z nevyhnutnosti, mohlo by sa dovoliť, aby ordinovali a potvrdzovali našich kňazov, ale bez všetkých ohavností a podvodov nekresťanskej okázalosti a nádhery. Lenže oni nie sú pravými biskupmi a ani nechcú byť nimi, ale sú svetskými pánmi a kniežatami, ktoré nechcú ani kázať, ani učiť ani krstiť ani prisluhovať sviatosťi ani konať vlastné dielo a úrad cirkvi.

A nad to ešte aj povoláním do toho úradu naháňajú, prenasledujú a zatracujú. Keďže však cirkev pre nich nemôže byť opustená a zbavená služobníkov, preto podľa príkladu starej cirkvi a Otcov budeme si musieť i chceme si sami ordinovať na tento úrad schopných ľudí. V tomto nám nemôžu ani prikazovať ani zakazovať ani len podľa svojho vlastného práva. Ich zákony totiž hovoria, že aj tých, čo kacíri ordinovali, treba pokladať za ordinovaných a takými aj zostávajú. Sv. Jeroným píše o cirkvách v Alexandrii, že ich spoiatku bez biskupa spoločne spravovali kňazi a kazatelia.

XI. O kňazskom manželstve

Na zákaz manželstva kňazom a na obtáženie kňazského stavu záväzkom večnej čistoty nemali ani príčiny ani práva. Prejavili sa tým ako antikristovskí, tyranskí a bezbožní násilníci a spôsobili mnoho strašných, hrozných, nespočetných hriechov nemravnosti, v čom sa až dosiaľ váľajú. Ako nik z nás a ani z nich nemôže zmeniť muža na ženu ani ženu na muža ani zrušiť obe pohlavia, práve tak ani oni nemajú práva takéto stvorenia Božie oddeliť od seba a zakázať spôsobom počestným v manželstve. Preto nesúhlasíme s ich špinavým celibátom a ani ho nestrpíme, ale chceme ponechať manželstvo slobodné, ako ho Boh ustanovil a zriadil a Jeho dielo nechceme ničieť ani prekaziť; lebo sv. Pavel hovorí (1. Tim. 4,1), že zabraňovať ženiť saje „učenie démonické“.

XII. O cirkvi

Neuznávame, že by oni boli cirkvou, ani nie sú; a ani nebudeme poslúchať, čo v mene cirkvi prikazujú alebo zakazujú. Veď, chvála Bohu, dnes už každé sedemročné dieťa vie, čo je cirkev, že sú to totiž svätí veriaci, „ovce, ktoré počúvajú hlas svojho Pastiera“. Lebo deti sa takto modlia: „Verím v svätú cirkev kresťanskú“. Táto svätosť nezáleží v kamžiach, tonzúrach, dlhých kabátoch a iných ceremóniách, vymyslených bez Písma sv., ale záleží v slove Božom a v pravej viere.

XIII. Ako býva človek ospravedlnený pred Bohom a o dobrých skutkoch.

Ani v najmenšom nemôžem zmeniť, čo som až dosiaľ neustále učil o ospravedlnení, že totiž „vierou“, ako hovorí sv. Peter (Skut. ap. 15,9), prijímame nové, čisté srdce, a že nás Boh pre Krista, nášho Prostredníka, má a pokladá za celkom spravodlivých a svätých. I keď hriech nie je ešte celkom z tela odstránený a umŕtvený, predsa ho nepočíta ani nepripomína.

Túto vieru, obnovenie a odpustenie hriechov nasledujú dobré skutky. A to, čo je v nich ešte stále hriešne a nedostatočné, nepočíta sa za hriech a nedostatok práve pre Krista. A človek celý i čo do osoby i čo do svojich skutkov, je vyhlásený za spravodlivého a svätého a ním aj je z čirej milosti a lásky, ktorá sa v Kristu nad nami vyliala a rozšírila. Preto sa nemôžeme veľmi chváliť zásluhami svojich skutkov, keď hľadáme na ne bez milosti a milosrdenstva, ale ako je napísané; „Kto sa chváli, nech sa chváli v Pánu“ (1. Kor. 1,31), to je, že má milostivého Boha. A tak je všetko v poriadku. K tomu ešte dokladáme, že kde nenasledujú dobré skutky, tam je viera falošná a nepravá.

XIV. O kláštorných sľuboch

Keďže sa kláštorné sľuby úplne protivia prvému hlavnému článku, treba ich celkom zrušiť. Práve na ne sa vzťahuje, čo hovorí Kristus, Mat. 24,5: „Ja som Kristus“ atď. Lebo kto sľubuje kláštorný život, verí, že bude žiť svätejšie, ako žije obyčajný kresťan a svojimi skutkami pomôže do neba nielen sebe, ale aj iným. Toto však znamená popierať Krista. A sa chváli svojím sv. Tomášom, že kláštorný sľub sa rovná krstu. Toto je však bohorúhanie.

XV. O ľudských ustanoveniach

Tvrdenie pápežencov, že ľudské ustanovenia slúžia na odpustenie hriechov alebo že zasluhujú spasenie, sú nekresťanské a hodné zavrhnutia, ako hovorí Kristus: „Darmo ma však uctievať, keď ľudským rozkazom učia ako učeniám Božím“ (Mat. 15,9). Podobne Pavel (Tit. 1,14), že sa odvracajú od pravdy. Tiež nesprávne hovoria, že je smrteľným hriechom prestúpiť takéto ustanovenia.

Toto sú články, na ktorých musím stáť a budem stáť až do smrti, ak bude božia vôľa. A neviem nič na nich zmeniť ani vypustiť. Akže však niekto iný chce z toho niečo vynechať, nech to urobí na svoju zodpovednosť.

Konečne, je tu ešte pápežovo kúzelné vrece hlúpych a detských článkov o posviacke kostolov, krstení zvonov, oltárnych kameňov, k čomu volajú kmotrov, aby dali dary atď. Toto krstenie je výsmechom a pohanením krstu sv. a nesmie sa trpieť.

Potom tiež posviacky sviec, paliem, ozimín, ovsu, koláčov, atď., čo všetko sa nemôže nazývať, lebo ani nie je posviackou, ale čírym výsmechom a podvodom.

A takýchto výmyslov majú nespočetné množstvo; porúčame ich Bohu a im odporúčame modliť sa až do úmoru, avšak my s tým nechceme mať nič spoločného.

1. Dr. Martin Luther, podpísal.
2. Dr. Justus Jonas, rektor, vlastnoručne podpísal.
3. Ján Bugenhagen, pomoranský doktor, podpísal.
4. Dr. Gašpar Creutziger, podpísal.
5. Mikuláš Amsdorf Magdeburský, podpísal.
6. Juraj Spalatin Aldenburský, podpísal.
7. Ja, Filip Melanchton, tieto vyššie uvedené články tiež pokladám za pravé a kresťanské, avšak čo sa týka pápeža, mám za to, že keby dovolil evanjelium, kvôli pokoju a všeobecnej jednote, mali by sme mu priznať nadradenosť, ktorú má jure humano nad biskupmi tých kresťanov, čo sú pod ním a čo aj napotom budú môcť byť pod ním.
8. Ján Agrikola, Eisleben, podpísal.
9. Gabriel Didymus podpísal.
10. Ja, dr. Urban Regius, superintendent cirkvi lunenburského vojvodstva, podpisujem menom svojím, menom svojich bratov, ako aj hanoverskej cirkvi.
11. Ja, Štefan Agrikola, dvorný kazateľ, podpisujem.
12. Aj ja, Ján Draconites, marburský profesor a kazateľ, podpisujem.
13. Ja, Konrád Figenboz, podpisujem na slávu Božiu, že tak som veril a dosiaľ kázal a silnejšie verím ako je hore.
14. Ondrej Osiander, norimberský kazateľ, podpisujem.
15. M. Vít Diethrich, norimberský kazateľ.
16. Erhard Schnepffius, štutgardský kazateľ, podpisujem.
17. Konrád Öttingerus, pforzheimský kazateľ kniežata Ulricha.
18. Šimon Schneeweiss, farár cirkvi v Crailsheime.
19. Ján Schlachinhauffen, farár cirkvi köthenskej.
20. M. Juraj Heltus Forchheimský.
21. M. Adamus z Fuldy, kazateľ hesenský.
22. M. Anton Corvinus
23. Ja, Ján Bugenhagen, znovu podpisujem menom magistra Jána Brencia, ktorý odchádzajúc zo Šmalkáld, kázal mi to urobiť ústne i na písme, čo som ukázal bratom, ktorí popodpisovali.

24. Ja, Dionýz Melander, podpisujem Vierovyznanie, Apológiu a Konkordiu v otázke večere Pánovej.
25. Pavel Rhodius, štetínsky superintendent.
26. Gerhard Oemcken, superintendent mindenskej cirkvi.
27. Ja, Brixius Northanus, správca Kristovej cirkvi soestskej, podpisujem články dôstojného otca M. Luthera a vyznávam, že aj dosiaľ som tak veril a učil, a že aj naďalej s pomocou Kristovho Ducha tak budem veriť a učiť.
28. Michal Caelius, mansfeldský kazateľ, podpisuje.
29. M. Peter Geltnerus, kazateľ frankfurtský, podpísal.
30. Vendelín Faber, seeburský farár v Mansfelde.
31. Ja, Ján Aepinus, podpisujem.
32. Podobne aj ja Ján Amsterdamus Bremský.
33. Ja Fridrich Myconius, farár Gothanskej cirkvi v Thuringách, podpisujem menom svojím i menom Justa Menia Eisenašského.
34. Ja, Ján Langus, doktor a kazateľ erfurtský, vlastnoručne podpisujem menom svojím i menom svojich spolupracovníkov v evanjeliu, a to:
35. Pána licenciáta Ľudovíta Platza Melzungského.
36. P. Magistra Žigmunda Kirchnera.
37. P. Wolfganga Kiswettera.
38. P. Melchiora Weittmana.
39. P. Jána Talla.
40. P. Jána Kiliána.
41. P. Mikuláša Fabriho.
42. P. Ondreja Mensera.
43. Aj ja, Egidius Mechelerus, vlastnoručne podpisujem.